

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE
Procesul de la Curtea Internațională de Justiție pentru delimitarea spațiilor
maritime în Marea Neagră (*România c. Ucraina*)

REZUMATUL PLEDOARIILOR ROMÂNIEI LA CIJ
Joi, 4 septembrie 2008

a.) Pledoaria privind Insula Șerpilor ca o circumstanță relevantă pentru delimitare (*Alain Pellet*), în limba franceză, contracarează teza ucraineană conform căreia Insula Șerpilor reprezintă țărm relevant pentru delimitare, pe picior de egalitate cu țărmul continental al României. Astfel, este realizată o analiză a practicii statelor și a jurisprudenței CIJ și a tribunalelor arbitrale în materie de delimitare care relevă că formațiunile maritime (inclusiv insule de mari dimensiuni și având o populație numeroasă) primesc în mod uzual doar efect limitat în ceea ce privește delimitarea spațiilor maritime.

b.) Pledoaria privind Statutul juridic al Insulei Șerpilor în conformitate cu Convenția de la Montego Bay privind Dreptul Mării (*Vaughan Lowe*), în limba engleză, demonstrează că Insula Șerpilor, având în vedere caracteristicile sale naturale, se încadrează în categoria „stâncilor” prevăzută de Convenția de la Montego Bay privind Dreptul Mării și conform acestei Convenții nu este îndreptățită la platou continental și zonă economică exclusivă proprii.

c.) Pledoaria privind Încercările Ucrainei de a modifica statutul juridic al Insulei Șerpilor (*Bogdan Aurescu*), în limba engleză, demonstrează că măsurile recente luate de autoritățile ucrainene pentru „dezvoltarea” Insulei Șerpilor sunt în mod evident întreprinse cu scopul de a susține poziția Ucrainei în contextul procedurilor privind delimitarea spațiilor maritime și, prin urmare, conform jurisprudenței Curții, nu pot fi luate în considerare în favoarea Ucrainei; se arată că ele nu pot fi luate în considerare fiind întreprinse ulterior datei apariției diferendului; se arată de asemenea că, mai mult, aceste acțiuni reprezintă o recunoaștere de către Ucraina a statutului de „stâncă” al Insulei Șerpilor.

Prezentarea Discursului 7 privind sectorul țărmurilor adiacente și efectul Insulei Șerpilor ca o circumstanță relevantă

Profesorul Alain Pellet, Universitatea Paris Ouest Nanterre-La Défense

Joi, 4 septembrie 2008

Context general

Rolul discursului este de a expune abordarea părții române privind realizarea delimitării în primul sector al zonei de delimitare, cel unde țărmurile celor două state sunt adiacente (unul în prelungirea celuilalt). Acest sector este și cel care ridică problemele cele mai complexe din cauza prezenței Insulei Șerpilor.

Concluzia principală a discursului – susținută prin invocarea a numeroase exemple din jurisprudența Curții Internaționale de Justiție și a tribunalelor arbitrale care au soluționat cazuri de delimitare – este că Insula Șerpilor nu poate primi spații maritime dincolo de marea teritorială de 12 mile marine, care i-a fost atribuită prin acordul româno-sovietic din 1949 și confirmată ulterior (procesele-verbale de demarcare din 1949, 1963, 1974, care au valoare de acorduri de delimitare).

Discursul demonstrează că prima etapă în delimitare este trasarea unei linii de echidistanță provizorii (o linie care unește puncte situate la egală distanță de punctele de bază - cele mai avansate puncte de pe teritoriul celor două state). Este prezentat, pe baza jurisprudenței CIJ și a tribunalelor arbitrale, modul corect de construire a liniei de echidistanță provizorii, care trebuie să aibă loc între țărmurile continentale ale României și Ucrainei – contestându-se teza ucraineană că Insula Șerpilor poate fi utilizată ca punct de bază; de asemenea este analizat rolul pe care îl poate juca Insula Șerpilor ca o circumstanță relevantă a zonei de delimitare, arătându-se că acesteia trebuie să nu i se acorde niciun efect.

Prezentare

Absența incidentei Insulei Șerpilor asupra traseului liniei provizorii de echidistanță

Paragraful introductiv subliniază că **Ucraina încearcă să facă din Insula Șerpilor elementul central al delimitării spațiilor maritime ale celor două țări** deși circumstanțele cazului impun o limitare a efectului pe care aceasta îl poate avea în privința stabilirii liniei de delimitare.

Este prezentat modul în care Ucraina trasează o așa-zisă „*linie de echidistanță provizorie*”, folosind 3 puncte de bază pe coasta sudică, foarte mică (cca. 300 m), a Insulei Șerpilor, arătându-se că rezultatul acestei metode ar fi ca această formațiune maritimă lipsită de importanță să ajungă să determine cea mai mare parte din linia echidistantă provizorie (aproape 140 de km).

Mai mult, partea ucraineană nu încearcă să corecteze în favoarea României această linie, ci, dimpotrivă, o deplasează spre țărmul românesc, bazându-se pe invocarea – neconformă cu practica în materie – a raportului de proporționalitate dintre lungimile țărmurilor celor două state.

Profesorul Pellet **accentuează caracterul complet arbitrar al acestei metode** (care conduce la o linie identică cu linia de delimitare – lipsită de fundament – propusă de Ucraina în cadrul negocierilor bilaterale cu România).

După combaterea metodei ucrainene, este prezentată **modalitatea corectă de trasare a liniei de delimitare, în conformitate cu dreptul aplicabil și cu regulile care se desprind din jurisprudența instanțelor internaționale**. Astfel, se arată că trasarea liniei provizorii de echidistanță este prima etapă a procesului de delimitare (aceasta fiind o operațiune matematică, obiectivă) și că pentru trasarea liniei de echidistanță provizorie sunt relevante punctele de bază ale căror coordonate geografice au fost comunicate la ONU atât de către România, cât și de către Ucraina, conform cu prevederile Convenției de la Montego Bay privind Dreptul Mării.

Profesorul Pellet arată în continuare că, deși în conformitate cu metoda promovată de Ucraina Insula Șerpilor ar determina linia de echidistanță aproape în totalitate (cu excepția sectorului final unde intervine influența Capului Khersones de pe țărmul Crimeei), Ucraina *nu* a indicat Insula Șerpilor ca fiind punct de bază în momentul notificării la ONU a punctelor utilizate pentru stabilirea liniilor de bază de la care sunt calculate spațiile maritime ale Ucrainei.

Sunt demontate în continuare justificările pe care Ucraina încearcă să le aducă neincluzerii Insulei Șerpilor în sistemul de puncte de bază notificat la ONU. Astfel, deși Ucraina susține că notificarea sa privea doar liniile de bază drepte (cele care nu urmează exact linia țărmului, ci unesc, acolo unde țărmul este crestat, punctele cele mai avansate în larg), este evident că Ucraina a intenționat în realitate să notifice liniile de bază în ansamblul lor, dovada fiind că sistemul comunicat include nu doar linii de bază drepte, ci și sectoare unde este urmată fidel linia țărmului.

Este de asemenea arătat că **inclusiunea Insulei Șerpilor în sistemul liniilor de bază nu ar fi oricum conformă normelor dreptului mării, având în vedere că linia astfel obținută s-ar îndepărta în mod evident de la direcția generală a țărmului, iar suprafețele maritime rămase în interiorul liniilor de bază n-ar avea suficientă legătură cu teritoriul terestru pentru a constitui ape maritime interioare, astfel fiind încălcate dispozițiile Convenției de la Montego Bay privind dreptul mării referitoare la modalitatea de trasare a liniilor de bază**.

În ceea ce privește argumentul Ucrainei că marea teritorială a Insulei Șerpilor este contopită cu marea teritorială a teritoriului continental al Ucrainei, se arată că acest aspect este irelevant.

Se concluzionează că trasarea liniei provizorii de echidistanță trebuie realizată luând în calcul punctele de bază comunicate de cele două părți la ONU, iar Insula Șerpilor nu se află printre acestea (și nici n-ar putea să fie, având în vedere prevederile Convenției privind dreptul mării).

În continuare, este prezentată situația țărmului românesc, fiind menționate punctele de bază care sunt utilizate în vederea trasării liniei de echidistanță, **respectiv digul Sulina și peninsula Sacalin**. Se subliniază că România este pe deplin îndreptățită să folosească extremitatea estică a digului Sulina ca punct de bază, acest punct – spre deosebire de Insula Șerpilor – fiind de altfel notificat la ONU, fără ca Ucraina sau vreun alt stat să formuleze vreo obiecție. Este menționată și existența unei insulițe nisipoase formată în gura Golfului Musura, aflată imediat în apropierea

digului, arătându-se că, în cazul ipotetic în care extremitatea digului Sulina n-ar putea fi luată în calcul ca punct de bază, această insuliță ar reprezenta cel mai avansat punct al teritoriului României, astfel că punctul de bază utilizat de România s-ar afla practic în aproape aceeași locație.

Profesorul Pellet accentuează că practica statelor și jurisprudența instanțelor internaționale relevă că în trasarea liniei de echidistanță provizorii nu pot fi luate în considerare insulițe izolate, indiferent dacă acestea sunt sau nu „stânci” în sensul Convenției privind Dreptul Mării. În acest sens, este invocat un paragraf din hotărârea CIJ în cazul *Golful Maine* (care, la rândul său, reiterează poziția adoptată în speța *Platoul continental al Mării Nordului* din 1969) în sensul că „*accidente geografice*” (de tipul stâncilor nelocuite sau al micilor insule) trebuie ignorate în trasarea liniei de echidistanță provizorii. De asemenea, în sprijinul acestei teze sunt invocate practica și jurisprudența instanțelor internaționale (indicându-se că acestea au fost prezentate exhaustiv în documentele scrise depuse de partea română la Curte).

Sunt nominalizate câteva cazuri având o relevanță particulară:

- în cazul delimitării platoului continental între Marea Britanie și Franța, grupul insulelor anglo-normande nu a fost luat în considerare în trasarea liniei provizorii, în ciuda importanței lor incomparabil mai mari față de cea a Insulei Șerpilor;
- în cazul delimitării între *Libia și Malta*, insula malteză Filfla a fost ignorată în stabilirea liniei provizorii, deși nu se află decât la 5 kilometri de țărmul maltez;
- tribunalul arbitral care a soluționat delimitarea dintre emiratele *Dubai și Sharjah* a apreciat că insula Abu Musa nu poate constitui punct de bază pentru trasarea liniei echidistante;
- în cazul *Qatar/Bahrein* insula Qit’at Jaradah a fost ignorată total în trasarea liniei cu motivarea că fiind o formațiune de dimensiuni foarte mici, nelocuită, complet lipsită de vegetație și situată exact la mijlocul distanței dintre Qatar și Bahrein ar produce efecte disproporționate asupra liniei de delimitare;
- în arbitrajul dintre provinciile canadiene *Noua Scoție*, pe de-o parte, și *Newfoundland și Labrador*, pe de altă parte, mica insulă Saint Paul a fost folosită ca punct de bază doar pentru că Newfoundland și Labrador îi recunoscuseră anterior în mod expres acest statut;

Profesorul Pellet concluzionează că insule având dimensiunile Insulei Șerpilor sau chiar mai mari nu sunt luate în calcul pentru trasarea liniei echidistante provizorii.

Efectul Insulei Șerpilor asupra delimitării ca circumstanță relevantă

Partea a doua a discursului analizează dacă Insula Șerpilor, deși neîndreptățită să constituie punct de bază, **ar putea fi utilizată ca o circumstanță relevantă** (circumstanțele relevante fiind elemente, geografice sau de altă natură, specifice unui caz, care ar putea, în anumite circumstanțe, justifica o eventuală ajustare a liniei provizorii la care s-a ajuns prin alte metode).

Este remarcată concepția vagă, selectivă a Ucrainei în privința circumstanțelor relevante (Ucraina susține că geografia costieră, activitățile legate de hidrocarburi și supravegherea pescuitului ilicit ar fi circumstanțe relevante, dar nu și caracterul de mare semi-închisă al Mării

Negre și delimitările deja existente; practic orice elemente care ar putea fi invocate în favoarea Ucrainei ar fi relevante, orice alte circumstanțe – nu).

Se demonstrează că geografia costieră – deși este luată în considerare pe mai multe planuri (de exemplu în stabilirea țărmurilor relevante, trasarea liniei de echidistanță) – nu constituie o circumstanță specială propriu-zisă; doar elemente geografice concrete (de exemplu, disproporția dintre lungimile țărmurilor relevante, concavitatea unuia dintre țărmuri) ar putea fi circumstanțe relevante.

Profesorul Pellet arată că Insula Șerpilor constituie o circumstanță relevantă a zonei aflate în delimitare și realizează o analiză a modului în care aceasta ar putea influența linia de delimitare finală, ținând cont de jurisprudența tribunalelor arbitrale și a CIJ, arătând că în situații comparabile alte insule au primit cel mult efect de 50%, iar în unele situații au fost ignorate. Sunt invocate cele mai relevante cazuri:

- în cazul delimitării arbitrale dintre *Marea Britane și Franța*, Insulele Scilly (având o populație de 2000 de locuitori) au primit doar efect de 50%;
- tot 50% efect au primit și insulele Kerkennah (suprafață de 180 km², populație de aproape 15 000 de locuitori) în cazul delimitării dintre *Tunisia și Libia* soluționată de CIJ;
- în speța *Golful Maine*, insula canadiană Seal (de 20 de ori mai mare decât Insula Șerpilor și permanent locuită) nu a fost luată în considerare în realizarea delimitării dintre Statele Unite și Canada;
- în arbitrajul dintre *Newfoundland și Labrador și Noua Scoție*, Insula Sable (33 de km²) nu a primit decât efect de 50%;
- în soluționarea diferendului teritorial și maritim dintre *Nicaragua și Honduras*, Curtea Internațională de Justiție a decis să acorde unor formațiuni maritime de mici dimensiuni - Bobel Cay, Savanna Cay, Port Royal Cay și South Cay – doar mare teritorială de 12 mile maritime;
- insulele Jabal al-Tayr et Jabal Zubayr au fost ignorate în totalitate în realizarea delimitării dintre Eritreea și Yemen;

Se subliniază de asemenea că atribuirea unui efect limitat sau nul pentru delimitare în cazul acestor formațiuni maritime a fost decisă independent de caracterul acestora de „insule” sau „stânci”; în unele situații, formațiuni maritime descrise expres ca „insule” de către CIJ sau de tribunalele arbitrale nu au primit platou continental și zonă economică exclusivă.

De asemenea, profesorul Pellet menționează lipsa de reacție a părții ucrainene în privința argumentelor avansate de România, arătând că partea ucraineană s-a limitat în pledoariile sale scrise doar la a afirma că rolul insulelor în delimitare este determinat de factori precum dimensiuni și importanță, locație, relația cu alte formațiuni geografice. Profesorul Pellet arată că România nu contestă că rolul insulelor depinde de mai multe circumstanțe, dar că practica demonstrează că micile formațiuni insulare aflate în largul țărmurilor altui stat nu primesc efect deplin, de obicei acordându-li-se doar enclave de 12 mile marine, indiferent de statutul lor de „insule” sau „stânci”.

În plus, contra-exemplele invocate de Ucraina (două la număr) – față de exemplele numeroase din practica internațională aduse de România – nu sunt pertinente, întrucât privesc cazuri în care nu se pune problema efectului insulelor asupra traseului liniei de delimitare.

În concluzie, se arată că Insula Șerpilor nu este îndreptățită decât la 12 mile marine de mare teritorială. Paragrafele finale prezintă modul în care arcul de cerc având lățimea de 12 mile din jurul Insulei Șerpilor trebuie unit cu linia de echidistanță provizorie, astfel încât să se ajungă la o linie de delimitare echitabilă.

Prezentarea Discursului 8 privind regimul juridic al Insulei Șerpilor în conformitate cu Convenția ONU privind Dreptul Mării din 1982

Profesorul Vaughan Lowe, Universitatea din Oxford

Joi, 4 septembrie 2008

Context general

Acest discurs este penultimul din seria de argumentație care se referă, propriu-zis, la Insula Șerpilor. Scopul său este de a demonstra, pe baza elementelor de fapt și a multiplelor probe administrate atât în discursul Agentului din ziua precedentă, cât și în documentele scrise ale României, faptul că *din punct de vedere juridic*, în conformitate cu Convenția ONU privind Dreptul Mării din 1982, *Insula Șerpilor este*, potrivit caracteristicilor sale naturale, *o stâncă, încadrându-se perfect în definiția dată în art. 121 alin. 3 din Convenție*. Acest text prevede că stâncile care nu pot susține locuire umană și viață economică proprie *nu* au dreptul la platou continental și zonă economică exclusivă.

Prezentare

Discursul profesorului Vaughan Lowe abordează aspectele de interpretare juridică de natură să califice Insula Șerpilor ca stâncă (prin aplicarea lor la elementele de fapt din pledoaria Agentului privind caracteristicile formațiunii maritime). Discursul demonstrează că formațiunea maritimă este neîndreptățită la platou continental și zonă economică exclusivă. Această pledoarie confirmă, prin concluziile sale, principiile deja demonstrate de pledoaria profesorului James Crawford (discursul 5, de miercuri, 3 septembrie 2008) conform cărora din prevederile acordurilor româno-sovietice din 1949, 1963, 1974 rezultă existența deja a unei delimitări pe arcul de cerc de 12 mile din jurul Insulei Șerpilor, delimitare de care trebuie să se țină seama. Ea întărește și concluziile din discursul anterior al profesorului Alain Pellet (discursul 7 – miercuri 3 și joi 4 septembrie), care a arătat că insula trebuie ignorată – indiferent de calificarea sa juridică – în calitate de coastă relevantă în delimitare dincolo de zona cu raza de 12 mile marine de mare teritorială pe care această formațiune le are deja.

Distincția juridică între insule și stânci

Pledoaria prof. Lowe tratează mai întâi distincția juridică între insule și stânci. El subliniază că punctul comun al propunerilor făcute în timpul negocierilor Convenției a fost în sensul că insulele mici, nelocuite nu pot avea aceleași drepturi la spații maritime ca insulele mari, locuite. El arată, de asemenea, pe baza interpretării textului art. 121 din Convenția privind Dreptul Mării, că stâncile sunt de fapt și de drept o categorie de insule, care însă nu pot susține locuirea umană și viața economică proprie. Acest ultim element

(incapacitatea de a susține locuirea și viața economică) este cel care distinge juridic cele două categorii de insule.

Interpretarea art. 121 din Convenția privind Dreptul Mării

Din punct de vedere juridic, având în vedere distincția de mai sus, este „stâncă” orice insulă care nu poate susține locuirea umană și viața economică proprie, chiar dacă din punct de vedere geologic nu este compusă din roci. Totuși, chiar și acest aspect este întrunit de caracteristicile naturale ale Insulei Șerpilor, care este în întregime formată din roci. Pledoaria profesorului Lowe arată și faptul că din punctul de vedere al dimensiunilor sale, Insula Șerpilor, prin suprafața extrem de redusă pe care o are, intră în categoria juridică a „stâncilor” (ea având o suprafață de doar 0,17 kmp, adică 0.000,000,3% din teritoriul terestru al Ucrainei – prin raportare la o propunere avansată în cadrul Conferinței pentru negocierea Convenției privind dreptul mării de către Irlanda în sensul că insulele având mai puțin de 10% din teritoriul terestru al statului de care aparțin s-ar încadra în categoria „stâncilor”).

În continuare, profesorul Lowe clarifică noțiunile de „*locuire umană*” și „*viață economică proprie*” și combate susținerile Ucrainei conform cărora ar fi suficient ca să se dovedească faptul că locuirea umană a fost posibilă pentru ca Insula Șerpilor să iasă din categoria „stâncilor”. Sunt respinse astfel de argumente, care par a echivala posibilitatea locuirii umane (ca urmare a sprijinirii ei din exterior cu toate cele necesare) cu capacitatea naturală a Insulei Șerpilor de a susține locuirea respectiv **sustenabilitatea** economică a vieții pe Insulă (de asemenea, prin sprijinirea ei în întregime din exterior) cu capacitatea naturală de a susține viața economică proprie, ceea ce este eronat.

În realitate, ceea ce contează este capacitatea naturală a formațiunii maritime de a susține locuirea umană și viața economică. Dacă s-ar raționa altfel, ar însemna că orice loc în care, cu sprijin exclusiv din exterior – de exemplu o capsulă spațială – se poate supraviețui o perioadă mai mică sau mai mare, ar putea fi considerat că este capabil de a susține locuire umană, deși locul respectiv nu poate, în sine, prin caracteristicile sale naturale, să o susțină. În cazul insulelor, un astfel de raționament ar însemna că orice stat cu suficiente resurse financiare ar putea să își „achiziționeze” pentru o formațiune maritimă care este, în mod natural, o stâncă, toate caracteristicile de „insulă” prin sprijin exclusiv din exterior, ceea ce ar fi contrar literei și spiritului art. 121 alin. 3 din Convenția privind Dreptul Mării. Printr-o astfel de operațiune artificială, orice formațiune maritimă minusculă care este de fapt „stâncă” (și sunt foarte multe astfel de formațiuni pe glob) ar ajunge să primească, fiecare, câte 325 000 kmp de spații maritime. O astfel de situație vine în contradicție cu Convenția.

Prin urmare, pentru a ieși din categoria de „stâncă”, formațiunea în cauză trebuie să poată susține locuire umană, nefiind suficient ca statul căreia îi aparține să susțină din afară locuirea umană pe stânca în cauză.

Pledoaria arată că elementul de „*locuire umană*” presupune existența unei așezări sau comunități stabile (ceea ce nu este cazul Insulei Șerpilor), chiar și temporare. O comunitate este mai mult decât o sumă de indivizi care se întâmplă să fie prezenți pe Insulă la un moment dat. Comunitatea presupune un anumit grad de stabilitate și permanență, de coeziune socială, ceea ce nu este îndeplinit în cazul unor persoane care primesc ordin din partea autorităților statului (cum este cazul grănicerilor sau lucrătorilor unui far). Acest raționament este cu atât mai valabil atunci când aceste ordine ale autorităților sunt date tocmai cu scopul de a încerca schimbarea statutului juridic al stâncii în discuție – ceea ce a încercat și Ucraina.

Pledoaria reamintește absența caracteristicilor naturale ale Insulei Șerpilor, astfel cum a fost demonstrat de pledoaria Agentului român pe această temă. De fapt, în lumina acestor caracteristici, Insula susține la fel de mult locuirea umană ca și o platformă de oțel amplasată în mare pe care poate ateriza un elicopter cu toate cele necesare.

În acest context, profesorul Lowe contracarează susținerea Ucrainei conform căreia existența unor activități de scară redusă care generează venituri și cheltuieli ar proba existența unei vieți economice proprii. Pledoaria arată elocvent că, deși în vremurile noastre nicio economie nu este complet independentă, auto-suficientă, totuși este excesiv să se considere că niște activități de scară redusă ca cercetarea științifică sau turismul științific ar putea conduce la concluzia că această insuliță poate susține viața economică proprie. De fapt, tot ce se petrece pe Insulă este susținut integral din bugetul de stat al Ucrainei. În absența acestei susțineri bugetare exclusive, nu ar fi posibilă nici un fel de prezență umană pe Insula Șerpilor. **Insula Șerpilor este în întregime un proiect finanțat de autorități.**

Este, de asemenea, contracarată susținerea Ucrainei potrivit căreia posibilitatea ca în zona aflată în delimitare să existe resurse importante de hidrocarburi ar trebui luat în considerare în evaluarea capacității Insulei Șerpilor de a susține viață economică proprie. Numai că acest așa-zis argument nu este decât un raționament de tip circular, care este inadmisibil atât din punct de vedere logic, cât și juridic. El echivalează cu a spune că Insula Șerpilor trebuie să aibă zonă economică exclusivă și platou continental pentru că poate susține viață economică proprie și poate susține viață economică proprie dacă ar avea platou continental. Evident, un astfel de argument nu este valid.

În plus, pledoaria atrage atenția asupra faptului că Ucraina nu a răspuns în documentele sale scrise la argumentul României conform căruia condițiile naturale sunt cele care trebuie să determine concluzia dacă Insula Șerpilor poate sau nu susține locuirea umană și viața economică proprie, ele neputând fi injectate artificial de pe continent.

Contextul articolului 121 din Convenția privind Dreptul Mării

Această parte a pledoariei profesorului Lowe se referă la **semnificația acordată de părți articolului 121 în relațiile dintre ele, mai ales în Acordul Conex din 1997**, cu incidență asupra procedurilor din fața CIJ.

Astfel, profesorul Lowe arată că în 1997, la momentul încheierii Acordului Conex în care este menționată aplicarea art. 121 din Convenția dreptului mării pentru delimitarea spațiilor maritime dintre România și Ucraina, România era parte la acest document, în timp ce Ucraina nu. La momentul ratificării Convenției Dreptului Mării, România a făcut o declarație în care se arată cu claritate că *„insulele nelocuite și lipsite de viață economică proprie nu pot afecta în niciun mod delimitarea spațiilor care aparțin coastelor principale ale statelor riverane”*, singura formațiune maritimă la care se putea referi România fiind Insula Șerpilor.

Or, Ucraina nu a protestat sau reacționat în niciun fel la această declarație la momentul efectuării ei și nici la momentul semnării sau intrării în vigoare a Acordului Conex. Acest aspect presupune, în concluzie, că semnificația referirii la art. 121 în Acordul Conex a fost intenționată de către părți ca fiind în sensul aliniatului 3, privind regimul stâncilor, din acest articol. Prin urmare, Ucraina a înțeles în 1997 să privească regimul Insulei Șerpilor în conformitate cu definiția din art. 121 alin. 3, adică să o considere „stâncă”. Ucraina nu a reacționat împotriva declarației României nici la momentul la care a devenit parte la Convenția Dreptului Mării, în 1999.

Prin urmare, schimbarea de poziție a Ucrainei față de regimul juridic al Insulei Șerpilor, produsă în contextul prezentelor proceduri, nu poate fi luată în considerare. Ucraina a achiesat din punct de vedere juridic la interpretarea pe care România a dat-o art. 121 și la aplicarea la Insula Șerpilor a alin. 3 al art. 121.

Prezentarea Discursului 9 privind tentativele Ucrainei de a schimba caracterul Insulei Șerpilor

Bogdan Aurescu, Agentul României

Joi, 4 septembrie 2008

Context general

Acest discurs este ultimul din seria de argumentație care se referă, propriu-zis, la Insula Șerpilor. Scopul său este de a demonstra faptul că inițiativele recente ale Ucrainei de a amenaja și transforma Insula Șerpilor *nu pot avea efecte juridice* asupra procesului de delimitare pe care trebuie să-l efectueze CIJ. El argumentează că aceste măsuri au, dimpotrivă, efectul de a confirma susținerile României în sensul că Insula Șerpilor, potrivit caracteristicilor sale naturale, nu poate susține locuire umană și viață economică proprie și, deci, nu are dreptul la platou continental și zonă economică exclusivă.

Prezentare

Discursul Agentului României are ca punct de plecare proiectarea unei analogii puternice între ceea ce face de dată recentă Ucraina pe Insula Șerpilor și celebra formulă a „satului lui Potemkin” – formulă consacrată istoric pentru a exprima un efort făcut pentru a prezenta, în vederea inducerii în eroare a unui anumit public-țintă, o fațadă înșelătoare destinată ascunderii unei realități nefavorabile și nedorite. Din punct de vedere istoric, formula „satelor lui Potemkin” își are originea în măsurile luate de mareșalul rus Grigori Potemkin, guvernator al Crimeii, abia cucerită de Imperiul Rus, care, cu prilejul vizitei în regiune, în anul 1787, a împărătesei Ecaterina cea Mare, a pus să se construiască pe tot traseul vizitei sate de carton pictat, care să creeze diplomaților străini care o însoțeau pe suverană impresia unei regiuni prospere și dezvoltate, ascunzând realitatea unui ținut sărac și dezolant.

Pledoaria are patru mari linii de argumentație:

- măsurile luate de Ucraina sunt destinate exclusiv pentru a produce efecte asupra procesului de delimitare maritimă între România și Ucraina supus CIJ spre soluționare
- aceste măsuri au fost demarate recent, după „data critică” în disputa dintre cele două state (adică data la care s-a cristalizat disputa)
- eforturile Ucrainei au eșuat datorită faptului că trăsăturile reale foarte nefavorabile ale Insulei blochează practic orice transformare artificială, Insula Șerpilor rămânând ceea ce a fost mereu – o stâncă
- însuși faptul că Ucraina a considerat în mod atât de evident că trebuie să întreprindă aceste măsuri trădează faptul că este conștientă de situația reală a Insulei; dacă formațiunea ar fi fost insulă și nu stâncă, niciun astfel de efort nu ar fi fost necesar

Imaginea iluzorie proiectată de Ucraina este o creație recentă destinată exclusiv pentru cazul din fața CIJ

Această secțiune a discursului Agentului arată, **pe baza textelor deciziilor guvernamentale ucrainene care au început să fie adoptate din anul 1995** (prima decizie datând din 18 decembrie 1995) și care erau confidențiale, că **scopul pentru care au fost adoptate era acela de a „legitima” pretențiile Ucrainei la platoul continental și zona economică exclusivă din jurul Insulei Șerpilor, precum și de a crea condițiile necesare pentru locuire umană și viață economică**. Accentul pe ideea de „a crea” aceste condiții indică elocvent că acestea nu există în mod natural pe Insula Șerpilor.

Sunt invocate, în sprijinul acestei concluzii, articole din presa ucraineană care citează oficiali ai statului vecin ce exprimă neechivoc aceeași intenție care a stat la baza măsurilor de „amenajare”: „*consolidarea poziției Ucrainei*” în disputa cu România, astfel încât „*insula să dobândească atributele unei adevărate insule*”, așa încât „*nimeni să nu se mai îndoiască că este insulă, iar nu stâncă*”, pentru a se „*determina comunitatea internațională să recunoască statutul de insulă pentru Insula Șerpilor*”.

În continuare, pledoaria Agentului abordează exemple concrete. Mai întâi, inițiativa de a crea satul „Alb” pe Insulă, măsură fără precedent în cazurile de delimitare maritimă examinate de instanțele internaționale. Este citată Nota de fundamentare a deciziei Parlamentului ucrainean din februarie 2007 („localitatea Bile este creată pe Insula Șerpilor ... în scopul asigurării activității umane pe teritoriul insulei ... pentru dezvoltarea zonei economice maritime a Ucrainei...”), ca exemplu pentru logica inversată aplicată de Ucraina: nu pentru că Insula Șerpilor ar fi locuibilă este creată o localitate, ci tocmai pentru a crea aparența unei locuiri umane o localitate este proclamată – și aceasta în vederea „creării” unui titlu maritim. Este o logică în contradicție cu principiul stabilit de CIJ încă din primele cazuri de delimitare maritimă care spune că „*uscatul domină marea*” (uscatul este cel care generează îndrituirea la spații maritime), nu invers.

Sunt invocate și articole de presă ucrainene care susțin argumentația României: de exemplu, un articol din 2007 care arată că în așa-zisa localitate nu există nici locuitori, nici autorități, ceea ce probabil a determinat dispoziția neobișnuită a președintelui ucrainean de a se organiza alegeri locale pe Insula Șerpilor.

Un alt exemplu din aceeași categorie îl constituie inițiativa de a deschide o filială de bancă pe Insula Șerpilor, la doar câteva zile după sesizarea CIJ de către România în septembrie 2004. În realitate, așa cum rezultă chiar din fotografiile incluse de Ucraina în Contra-Memoriul său, este vorba despre o baracă neutilizată, fără clienți și fără funcționari bancari. De altfel, la numărul de telefon alocat filialei de pe stâncă nu răspunde nimeni niciodată, iar când cineva răspunde este vorba despre apeluri redirectionate pe uscat.

În ce privește măsura recentă de creare a unei zone economice libere pe Insula Șerpilor, discursul evidențiază opiniile critice ale experților ucraineni în economie (inclusiv un fost ministru al economiei, un deputat din Parlamentul de la Kiev) care, conform presei ucrainene, au apreciat că inițiativa este „cel puțin stranie”, raportat la caracteristicile formațiunii maritime, și

că a cheltui pentru dezvoltarea Insulei Șerpilor nu are nicio justificare economică. Conform unui cotidian ucrainean din iunie 2008, citat în discurs, oamenii de afaceri ucraineni au considerat că este puțin probabil ca Insula Șerpilor să dobândească atractivitate economică. De altfel, așa cum a recunoscut un consilier al președintelui ucrainean pentru același jurnal, crearea zonei economice libere are de fapt o mare motivație politică în contextul disputei cu România privind statutul Insulei Șerpilor și este importantă pentru delimitare.

Efortul ucrainean de transformare artificială a Insulei Șerpilor a început după data critică

Argumentația acestei secțiuni a discursului Agentului **pornește de la o regulă adoptată cu autoritate de CIJ în cazuri similare** (și recent utilizată în cazurile *Indonezia/Malaiezia – 2002*¹, *Nicaragua c. Honduras – 2007*² și *Malaiezia/Singapore – 2008*³) **conform căreia CIJ „nu poate lua în considerare acte care au avut loc după data la care disputa dintre Părți s-a cristalizat, cu excepția cazului în care aceste acte sunt o continuare normală a unor acte anterioare și dacă nu sunt întreprinse în scopul îmbunătățirii poziției juridice a Părții care se bazează pe acestea”**.

Or, se arată în pledoarie, Ucraina cunoștea bine poziția României cu privire la Insula Șerpilor, ea fiind deja exprimată în cadrul negocierilor româno-sovietice, în contextul negocierilor Convenției privind Dreptul Mării, precum și atunci când România a semnat și ratificat această Convenție. Mai mult, Ucraina a cunoscut această poziție în contextul negocierilor pentru Tratatul de bază din 1997. Se invocă, în sprijinul acestei afirmații, schimbul de note verbale inclus de Ucraina în anexele Contra-Memoriului său, prin care, în iulie și noiembrie 1995 – deci *înainte* de adoptarea primei decizii de transformare artificială (din decembrie 1995) – cele două Părți se informau reciproc despre pretențiile lor reciproce și divergente asupra platoului continental și zonelor economice exclusive în Marea Neagră. Se mai citează și luarea de poziție publică din 4 decembrie 1995 (tot înaintea primei decizii ucrainene) a ministrului român de externe din epocă, exprimată într-o audiere în Senatul României, care arată că Insula „nu are valoare economică, este compusă din stânci dure care nu permit existența unei vegetații, nu are surse de apă”.

Practic, pe acest criteriu, este clar că măsurile ucrainene de transformare artificială a Insulei Șerpilor sunt complet irelevante în proces.

Proiectul Ucrainei este ineficient și înșelător

A treia linie de argumentație demonstrează că **trăsăturile naturale adverse ale Insulei au blocat practic orice efect concret al măsurilor de transformare artificială**.

Discursul reamintește că eforturile Ucrainei de a găsi apă, de a aduce sol și de a planta arbori au eșuat, în contextul caracteristicilor cunoscute ale Insulei Șerpilor. Acest eșec a fost constatat oficial de Curtea de Conturi a Ucrainei, care a adoptat în acest sens un raport în iunie 2007 cu

¹ Care a privit suveranitatea unor insule (Pulau Ligitan și Pulau Sipadan).

² Care a privit delimitarea mării teritoriale și a spațiilor maritime.

³ Care a privit suveranitatea unor insule (Pedra Branca/Pulau Batu Puteh, Middle Rocks și South Ledge)

privire la un audit al modului în care au fost cheltuiți banii alocați Programului Complex de dezvoltare a Insulei Șerpilor. Sunt totodată dezavuate încercările, sortite eșecului în egală măsură, de a construi un chei, precum și cele destinate transformării formațiunii maritime într-o destinație turistică. Este citat în acest sens chiar ministrul ucrainean al transporturilor care a declarat presei din țara vecină în aprilie 2008 că „*turiștii nu au ce face sau ce vedea*” pe Insula Șerpilor.

De fapt, în acest context, este clar că orice imagini ar arăta Ucraina Curții nu ar fi decât reprezentări destinate exclusiv unei **publicități înșelătoare**. În ciuda acestui efort, Insula Șerpilor rămâne ceea ce a fost mereu, adică o protuberanță stâncoasă nelocuibilă.

Proiectul Ucrainei este o recunoaștere împotriva propriilor interese

A patra linie de argumentație subliniază, inclusiv prin recurgerea la alte exemple (a se vedea cazul insuliței Rockall din Oceanul Atlantic, unde Marea Britanie a încercat la un moment dat să trimită oameni pentru a demonstra caracterul său locuibil), că **tocmai eforturile mari pe care le depune Ucraina pentru transformarea Insulei Șerpilor dovedesc că ea însăși este conștientă perfect de caracteristicile reale ale acesteia, care nu o îndreptățesc la platou continental și zonă economică exclusivă**.

Tocmai aceste eforturi sunt cele care pun în evidență la maximum exact ceea ce Ucraina vrea să ascundă, ele echivalând cu o clară *recunoaștere* a caracteristicilor reale ale formațiunii maritime, care nu-i permit susținerea locuirii umane sau a vieții economice proprii. Este prin urmare o *puternică recunoaștere împotriva propriilor interese*.

Totodată, aceste activități ar putea fi considerate ca încadrându-se și în categoria *abuzului de drept*. În acest sens, pledoaria citează definiția dată de Enciclopedia de Drept Internațional Public – exercițiul de către un stat al unui drept (în cazul nostru, dreptul de amenajare a teritoriului) „*într-un scop diferit de cel pentru care dreptul a fost creat, pentru vătămarea altui stat*”. Or, Ucraina intenționează prin măsurile pe care le ia – deși, pentru motivele arătate deja acestea nu pot produce efectele scontate – ca să afecteze drepturile României în procesul delimitării. O astfel de conduită este contrară Convenției privind Dreptul Mării care arată în art. 300 că părțile trebuie să-și exercite drepturile cu bună credință „*într-un mod care să nu constituie un abuz de drept*”.

Însă o soluție într-un proces de delimitare maritimă, care potrivit aceleiași Convenții trebuie să fie echitabilă, nu poate fi bazată pe abuz.

În partea finală a pledoariei sunt utilizate **mai multe declarații ale unor oficiali ucraineni prin care Ucraina recunoaște că de fapt măsurile în cauză sunt luate pentru îmbunătățirea poziției sale la CIJ, ele având o motivație politică**. Or, România a obiectat public și în plan bilateral, în scris, în repetate rânduri, față de măsurile respective, blocând astfel producerea oricărui efect juridic față de România și față de procesul de delimitare.

Totodată, este contracarată susținerea Ucrainei din Duplică conform căreia programul de dezvoltare a Insulei Șerpilor s-ar face în conformitate cu Acordul Conex din 1997, deci cu acordul României. Pledoaria demonstrează clar și logic faptul că programul nu putea să fie inițiat în conformitate cu Acordul Conex din 1997, de vreme ce însăși Ucraina menționează în piesele sale scrise că primul act în acest scop a fost adoptat în 1995. Pe de altă parte, în textul Acordului Conex nu există absolut nicio referință la așa-zisa dezvoltare a Insulei Șerpilor.

În concluzie, se arată că actele ucrainene au fost adoptate recent, după data critică, nefiind o continuare normală a unor acte anterioare, care nu au fost adoptate nici de URSS, nici de Ucraina înainte de 1995. Singurul scop al lor este acela de a îmbunătăți poziția juridică a Ucrainei în disputa cu România, ele neputând să schimbe în niciun fel caracteristicile reale ale Insulei deoarece condițiile sale naturale adverse nu permit aceasta. În sfârșit, aceste măsuri nu pot avea niciun efect juridic și, prin urmare, nu pot fi luate în considerare în stabilirea soluției echitabile în delimitarea dintre România și Ucraina pe care trebuie s-o efectueze CIJ. Este încă un argument juridic de ce Insula Șerpilor trebuie ignorată la trasarea liniei de delimitare.